

НИНА КОСТИЋ, УДК 726.8(=163.41)(497.7 Битољ)''1914/1918''
дипломирани правник
Лесковац

СРПСКО ВОЈНИЧКО ГРОБЉЕ У БИТОЉУ

АПСТРАКТ: Стогодишњица обележавања завршетка Првог светског рата права је прилика да се још једном укаже на потребу темељног истраживања свих ратних и послератних догађаја и њихово приказивање у име српских војника који су свој патриотизам доказали херојском борбом, заједно са савезницима из Велике Антанте, да се зауставе освајачке претензије Централних сила. До ове јубиларне 2018. године српска историографија је учинила велики напор да се бројним књигама обележи борба српског народа за ослобођење од туђинске власти. Први светски рат је прва велика несрећа новије људске историје која је однела милионе живота, али и оставила поруку да је слободарски дух народа света, па и Србије – несаломив. Зато су потомци тих погинулих или умрлих у вихору рата били у обавези да их достојно сахране и да им са пуно пијетета подигну спомен-обележја, којима морају да се клањају.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Први светски рат, српски ратник, редов, официр, чин, споменик, костурница, министарство, Амбасада.

После распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и осамостаљења Републике Македоније, у Скопљу је 1996. године отворена амбасада Савезне Републике Југославије са амбасадором Зораном Јанаковићем на челу. Први саветник за политичка питања у амбасади био је проф. др Живан Стојковић из Лесковца, који је, поред осталог, био задужен и за положај Срба у овој самосталној држави. Он је добио задатак да изврши увид у стање спомен-обележја и гробаља на којима су били сахрањени српски војници из балканских и Првог светског рата. У извештају је навео да је стање било врло лоше и да је потребно да се интервенише, у границама могућности СРЈ и по дозволи македонских власти. Уследили су разговори у Влади Републике Македоније и добијена је сагласност да се одобри обнављање спомен-обележја и гробаља, али уз сарадњу са Институтом за заштиту споменика културе у Скопљу. Потребна средства за такву интервенцију обезбеђивала је Амбасада. По

њеном овлашћењу, руководилац радова за обављање овог значајног посла био је проф. др историјских наука Живан Стојковић, који је студирао и докторирао на Скопском универзитету. После првог обиласка споменика, амбасадор Зоран Јанаћковић, у књизи „Балкански троугао“, записао је: „У оквиру припрема за ову свечаност (обележавање 85 година од Кумановске битке, н. а.), обишли смо сачувани део споменика и затекли шокантан призор – обијена врата костурнице, поломљена стакла на прозорима, исписане графите и смеће! Одрас елементарне политичке (не)културе актера овог чина, који се упорно понавља“. Министарство културе Републике Македоније овластило је саветника Института Димчета Матевског да помогне тиму за обнову споменика и спомен-обележја, што је он прихватио са пуно одговорности и посвећености. Најпре је започео рад на обнови и уређењу спомен-обележја на Зебрњаку код Куманова 1997. године, поводом обележавања 85. годишњице Кумановске битке у Првом балканском рату 1912. године. Споменик су оскрнавили бугарски фашисти у Другом светском рату порушивши његов обелиск, а остатак овог величанственог споменика био је у јадном стању, разваљеног улаза, девастираних зидова у унутрашњости и јасним траговима окупљања маргиналних друштвених група. Амбасада је упутила захтев Министарству културе Републике Македоније да одобри обнову целог споменика и порушеног дела, који је био изузетно монументалан. Споменик је био посвећен погинулим српским борцима у Првом балканском рату 1912. године. Нажалост, одобрена је само обнова постојећег дела споменика, што је и прихваћено и уз ангажовање стручњака из Савезне Републике Југославије и Републике Македоније он је доведен у првобитно стање.

Следеће на реду било је Српско војничко гробље у Битољу, за које је такође добијено одобрење од Министарства културе. Приликом првог обиласка установљена је тотална запуштеност, један број крстова је био сломљен, локални мештанин и непосредни сусед Албанац је користио пут кроз гробље који је сам трасирао до своје куће и напасао стоку на гробљу, а у непосредној близини је био смештен битољски Зоолошки врт. На улазу у гробље није било натписа. Било је смештено поред цивилног локалног такозваног Буковског гробља. Уследила су усаглашавања са Министарством културе Републике Македоније о границама могуће интервенције и постигнут договор да се доведе у првобитно стање и да може да се огради, како би било заштићено. Спор је настао око имена на улазу. Представници Амбасаде су тражили да стоји натпис Српско војничко гробље, што Министарство није прихватило и изричито захтевало да стоји Војничко гробље, како га је обележио Краљ Александар у Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца 1922. године. Решеност да се ово гробље уреди и доведе у првобитно стање до обележавања 80 година од завршетка Првог

светског рата утицала је на Амбасаду да прихвати тај захтев. Тако су почели радови на његовом уређењу, који су окончани 1998. године, али без оградe и неких других детаља због повратка првог саветника Амбасаде у земљу. Амбасада је прихватила да плаћа чувара гробља, кога је предложио Стојковић. Нешто касније урађена је и ограда и други планирани послови, тако да је то сада једно од најуређенијих гробља у Републици Македонији посвећено српским погинулим борцима. Док је био на дужности, проф. др Живан Стојковић уредио је и Спомен-костурницу Удово код Валандова, где је такође плаћен чувар средствима СРЈ. Била је на реду спомен-костурница на Кајмакчалану коју је посетила делегација Амбасаде и закључила да је недопустива таква запуштеност и порушен улаз у спомен-костурницу, као и изузетно неуређен пут до тог светилишта јунаштва. Затим је требало уредити седиште Врховне команде и тако редом, али је даљи рад прекинут.

Приликом уређења Војничког гробља у Битољу, на крстовима је омашком стављена југословенска уместо српске заставе Краљевине Србије. Данас је ово гробље постало стециште бројних делегација, група и организација које долазе да одају почаст храбрим српским војницима, чија имена нису истакнута на обележјима. Белешке о овом подухвату љубазно нам је уступио проф. др Живан Стојковић, као и списак надгробних натписа на Војничком гробљу у Битољу. Зато мислимо да ће бити од значајне користи да он буде објављен у „Лесковачком зборнику“ поводом овог великог јубилеја. Списак је урађен 10. августа 1932. године. После велике борбе на Кајмакчалану и наступању према Битољу у крвавим борбама погинуло је од осам до десет хиљада српских војника, чије хумке нису ни обележене, а имена неевидентирана. Само у Битољској војној болници преминуло је 3200 српских војника. На Војничком гробљу сахрањен је 1321 ратник из балканских и Првог светског рата, чије су кости у заједничкој костурници. Гробови су обележени крстовима, а овом приликом наводимо делимичан списак сахрањених српских војника на овом гробљу. Значајну помоћ при обнови гробља дали су радници „Пелистера“ и „Аквамонта“ под вођством инжењера Борчета Неделковског и руководства Српске заједнице у Битољу. Ангажован је стално чувар гробља кога је преко Амбасаде плаћала СРЈ. Комеморативна свечаност за обележавање 80. годишњице од завршетка Првог светског рата одржана је 7. новембра 1998. године уз учешће и државне делегације СРЈ, Републике Македоније, грађана Битоља, Српске заједнице и организација и других удружења Срба и Црногораца у Републици Македонији, чланова Партије Влаха, дипломатског кора и представника југословенских предузећа у Македонији. Биле су присутне и делегације из Приштине, Лесковца, Врања, Гњилана, Бујановца, Прешева и других места.

11

1932

СПИСАК

Недгробних нагласа на Војничком гробљу у Битољу.

Бр. број	Број крста	Чин и звање	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Примедба
1	A	-	Непознат	
2	B	-	Непознат	
3	C	-	Усеин Хомевић	
4	D	редов	Мусли Асен	
5	E	"	Суло Хомевић	
6	F	Споменик изгинулим рат. од 1912 до 1918 г. у околини Битоља.		
7	G	D-ог	Стефане Николић	
8	H	Тенерал	Милан Т. Крстић	
9	K	Резерв, капетан	Радомир Катанић	
10	L	Војн. инжињер	Јевђанија С. Александров	
11	M	-	Непознат	
12	N	-	Д. Станић	
13	O	-	Михајло Чр	
14	P	редов	Недолкович	
15	R	редов	Хренидава Поповић	
16	S	-	Никола-М. Дејковић	
17	T	Жандарм	Милан Живковић	
18	U	"	Јосиф	
19	Z	"	Непознат	
20	E	"	Димитрије Дабовић	
21	V	"	Раджило Милутиновић	
22	Q	"	Уљко И. Павловић	
23	J	"	Коста С. Јанковић	
24	B	"	Апостол Петровић	
25	X	"	Андон Очрин	
26	2	Војник	Михајло Мицевић	
27	9	"	Ђорђе Крстић	
28	74	"	Љубомир Симић	
29	725	"	Ђорђе Богдановић	

30	751	Војник	Павле Милић,
31	748	-	Данкило Редојковић
32	751	-	Alfred Charles Bairat
33	772	-	Младен Крстић
34	775	-	Влајко Пауновић
35	776	-	Василије Михајловић
36	777	-	Јован Стефановић
37	778	-	Редојца М. Булевић
38	779	-	Светолик Живковић
39	783	-	Лубомир Савић
40	786	-	Светозар Р. Стефановић
41	790	-	Петар Милојковић
42	812	-	Антоније Игнатовић
43	813	-	Светозар Ђорђевић
44	853	-	Кивота Стефановић
45	883	-	Светозар М. Марјеновић
46	884	-	Никола Ристић
47	-	-	Трајко Јанковић
48	891	-	Гаврил Стевановић
49	880	-	Тодор Ђорђевић
50	879	-	Михајло Стевановић
51	937	-	Миливоје Станковић
52	931	-	Радомир Спасевић
53	920	-	Станојко Ђорђевић
54	921	-	Трајко Р. Стојковић
55	933	-	Марко Цветковић
56	914	-	Младен Јанковић
57	907	-	Цветан Пешић
58	917	-	Лубомир Димитријевић
59	936	-	Милутин Цветковић
60	938	-	Живојин Турић
61	943	-	Михајло Цекић
62	944	-	Редојца Ковачевић
63	945	-	Драгутин Аренђеловић
64	958	-	Милан Милевић
65	959	-	Ђорђе Р. Савовић

*/			
66	962	Војник	Тихомир Ристић
67	963	-	Бинко Анђелковић
68	964	-	Михаило Михиловић
69	968	-	Светозар Стојиљковић
70	183	-	Цветко Јевремовић
71	190	-	Мигре Стевановић
72	258	-	Илија Недељковић
73	250	-	Милан Матић
74	201	-	Владислав Вујић
75	243	-	Сиљан Настовић
76	246	-	Милан Јанковић
77	291	-	Радосав Б. Деветачковић
78	281	-	Зуле Тимаговић
79	269	-	Светозар Јефтић
80	292	-	Маринко Јанковић
81	3007	-	Велисав Злагић
82	304	-	Чедомир Јовановић
83	308	-	Чедомир Тођревић
84	313	-	Милутић Станковић
85	319	-	Трифун Р. Радовановић
86	364	-	Вељко Здравковић
87	376	-	Петар Ђурејић
88	377	-	Живан Тиранике
89	377	-	Торђе "
90	440	-	Драгољуб Милошевић
91	431	-	Љубисав Вучковић
92	457	-	Александар С. Трајковић
93	461	-	Животин Марковић
94	492	-	Драгомир Појичић
95	546	-	Милутић Марковић
96	566	-	Радосав Влајић
97	650	-	Милутић Крстић
98	652	-	Илија Шарковић
99	673	-	Светозар Михајловић
100	673	-	Милорад Попковић
*/			

101	699	Војник	Дрегомир Милењковић
102	706	-	Георгио Ђиновић
103	707	-	Бранислав Шивановић
104	708	-	Лазар Радонић
105	1026	-	Милан Лемедић
106	1033	Кеплар	Зорко Ранчић
107	1056	-	Светозар Антонијевић
108	1059	Наредник	Димитрије Консантиновић
109	1076	-	Душан Торђевић
110	1077	-	Димитрије С. Карачевић
111	1078	-	Јован Саседић
112	1082	-	Цасен Стојановић
113	1085	-	Милан Ђековић
114	1100	-	Радослав Торђевић
115	1107	-	Стојан Денчић
116	1114	-	Јован Торђевић
117	1115	-	Младен Станковић
118	1121	-	Константин Менић
119	1129	-	Александар Ристић
120	1130	-	Петар Пековић
121	1137	-	Здравко Пешић
122	1138	-	Боривоје Тодоровић
123	1140	-	Радослав Живковић
124	1148	-	Александар Тричковић
125	1183	-	Поручик Здравковић
126	1221	-	Миланко Торђевић
127	1223	-	Милодије Милевић
128	1225	-	Милутин Младеновић
129	1231	-	Милан Јовановић
130	1232	-	Драгослав Милошевић
131	1240	-	Константин Илић
132	1238	-	Оливер Поповић
133	1257	-	Миледа Милошевић
134	1251	-	Милутин Димитријевић
135	1255	-	Светислав Милошевић
136	1302	Арт. пуковник	Алић Аминовић

137	1303	споменик	Непознат
138	1304	-	Стеван Пекић
139	1298	-	Миле Стендер
140	1281	Ченер, м. 60. пуковник Н-р 1 кавалер. пука Руске армије	Петар Викторовић П О П О В
141	1360	-	Јоско Перко
142	1314	-	Душан Андрић
143	1321	-	Евклидје Соколовић
144	1331	Ханд. каплар	Ива. Модрић
145	1438	-	Улија Богор
146	1445	-	Милан Пошковић
147	1262	-	Петар Торфовић
148	1274	-	Зивко Обреновић
149	1301	-	Милан Радковић
150	1390	-	Еубомир Наумовић
151	1410	-	Христиноор Врбић
152	1437	-	Улија Наумовић
153	1441	-	Милутин М. Милошевић
154	1452	-	Сергеј Ристић
155	1450	-	Стојадин Костић
ВУКОВСКО ПРАЗНАЧНО ГРОВИШЕ			
156	-	Редов 3 чете, 3. пука пешад. пука 2. Руске дивизије	Гробица Никол Непознат
157	-	" "	Непознат
158	-	" "	Непознат
ГРОВИШЕ " Св. НЕДЕЛА "			
159	1	Војник	Сотир Прокопа Севић
160	2	"	Непознат

ИЗДАНО: 1981. ГОДИНЕ
БЕОГРАД

Др. Б. 7. 1981. год.

Непознат: гробна
плоча са теропла
ном 20 новембра
1916. године Бр.
пешад. пука 2.
Београд. слика
Бр. V

Београд.
слика Бр.
VIII.

расути су у многим земљама Балкана, Европе и Африке и крајње је време да Република Србија предузме мере за сређивање свих споменика и спомен-обележја у име свог угледа и у име поколења која морају знати истину о жртвовању њихових предака у име слободе земље и њене будућности. То мора бити историјски и цивилизацијски дуг, који се мора поштовати. Није само довољно да постоје костурнице на местима херојства већ и спискови оних чија имена и презимена морају бити памћена као посебна светиња. Списак који смо приложили није потпун, али је са већином оних чије кости почивају у костурници на Војничком гробљу у Битољу.

ИЗВОРИ

1. Списак сахрањених ратника на Војничком гробљу у Битољу, Историјски архив Битољ, Први светски рат, кутија 1.
2. Казивање првог саветника за политичка питања Амбасаде Социјалистичке Републике Југославије проф. др Живана Стојковића.

ЛИТАРАТУРА

1. Кецојевић, Драгиша, „Валандовски покољ, 20. марта 1915.“, Скопље 2005.
2. Јанаћковић, Зоран, „Балкански троугао, српско-македонско-албански односи деведесетих година“, књига 1, Београд 2014. године

Summary

Nina Kostć

SERBIAN MILITARY CEMETERY IN BITOLA

Even after a century after the WWI, unfortunately, bones of Serbian soldiers dispersed on the battlefields even today in foreign countries, layed often unmarked or in locations that are in poor condition. One of such areas is the Republic of Macedonia, which became the kosturnica of Serbian soldiers without names and surnames, after celebrated struggle, from Kajmakčalan until the final liberation of the country. That is why we decided to give a small contribution to the celebration of this great jubilee, stating the names and surnames of soldiers and officers who were buried at the Serbian military cemetery in Bitola, and marked only by crosses with numbers after its decoration in 1997 and 1998.